

UDK:048.83:35.77.5:340.122: (0.47.3)(497.11)

Mr Slobodan N. Ilijić¹

PRIKAZ SAVETOVANJA

OSIGURANJE NA TRIDESET PRVOM SUSRETU KOPAONIČKE ŠKOLE PRIRODNOG PRAVA

Kopaonička škola prirodnog prava organizovala je redovan internacionalni skup pravnik na Kopaoniku od 13. do 17. decembra 2018. godine. Opšta tema ovogodišnjeg skupa bila je **Pravo i zapovest razuma**. Sve referate, i domaćih i stranih autora, organizator je rasporedio u sledećih šest oblasti ili pravnih katedri: 1) Pravo na život; 2) Pravo na slobodu; 3) Pravo na imovinu; 4) Pravo na intelektualnu tvorevinu; 5) Pravo na pravdu; 6) Pravo na pravnu državu. Referati iz svake od tih oblasti ili grana prava dalje su podeljeni po sekcijama. Objavljeni referati odštampani su u četiri toma časopisa za pravnu teoriju i praksu *Pravni život* br. 9-12/2018. Taj časopis je glasilo Udruženja pravnik Srbije. U prikazu su najbrojniji referati u kojima se razmatraju pitanja odgovornosti u vezi s nekim od poslova osiguranja. Centralno mesto zauzeli su referati koji neposredno tretiraju teme od značaja za teoriju i praksu prava osiguranja.

1. Predsednik i osnivač Kopaoničke škole prirodnog prava akademik **prof. dr Slobodan Perović** podneo je osnovni referat na opštu temu ovog skupa – „Prirodno pravo i zapovest razuma“. Polazeći od filozofskopravnog pojma čulnosti, – autor je razmatrao nekoliko važnih opštih tema i pravnih pitanja za teoriju i praksu u delatnosti osiguranja. Iz osnovnog referata za delatnost osiguranja bili su interesantni neki delovi, kao što je razmatranje pojma pravnog poretka (na oko 30 strana). Takođe, bila je interesantna tema o odgovornosti u različitim oblastima ili granama prava i odnos odgovornosti s pravom osiguranja. U tom okviru, osnovni referat približio je čitaocu razvoj instituta odgovornosti, počev od subjektivne odgovornosti (krivice), preko pretpostavljene odgovornosti, pa do objektivne odgovornosti. Izlaganje

¹ Član Predsedništva Udruženja pravnik Srbije
I-mejl: slobodanilijic@yahoo.com
Rad je primljen: 26. januar 2019.
Rad je prihvaćen: 1. februar 2019.

o institutu odgovornosti bilo je u duhu zapovesti razuma iz naslova osnovnog referata. Posle razmatranja instituta odgovornosti u različitim oblastima i granama prava, autor je prešao na osvetljavanje odnosa primene pravne norme i pravičnosti, pa je u tom pogledu naročito interesantan pogled na odnos odgovornosti i pravičnosti u pravnim normama iz materije osiguranja. Evo karakterističnog stava, izloženog u osnovnom referatu (na stani 75): „Pravičnost, kao kriterijum za odlučivanje, Zakon je predvideo i kod odgovornosti u slučaju udesa izazvanog motornim vozilima u pokretu. Ako je do udesa došlo isključivom krivicom jednog imaoca, primenjuju se pravila odgovornosti po osnovu krivice, a ako postoji obostrana krivica, svaki imalac odgovara za ukupnu štetu koju su oni pretrpeli srazmerno stepenu svoje krivice. Međutim, ako nema krivice nijednog, imaoci odgovaraju na ravne časti ako razlozi pravičnosti ne zahtevaju što drugo.“ Citirani stav samo je jedan od stavova iz osnovnog referata koji je interesantan za pravo osiguranja. U svakom slučaju, osnovni referat je još jedanput potvrdio značaj odnosa instituta odgovornosti i pravičnosti u pravnim normama iz materije osiguranja.

2.1. Prateći premisu o razumu iz opšte teme ovog susreta pravnik, najveći broj referenata razmatrao je teme s različitim aspektima ili pitanjima o odgovornosti. To je sasvim razumljivo jer su referenti – u zapovesti razuma – istakli pravni institut odgovornosti. U ovaj prikaz uključeni su samo oni od tih referata koji se mogu povezati s osiguranjem. Poznato je da se pravni institut odgovornosti može definisati kao odnos lica (fizičkog ili pravnog) i njegovog (ili njihovog) ponašanja u realnoj stvarnosti ili privrednoj delatnosti. Tako shvaćena odgovornost u savremenom svetu, pod određenim uslovima, može da bude pokrivena osiguranjem, pa i osiguranjem od odgovornosti. Na taj način čitaocu zaposlenom u osiguranju omogućeno je da obrađene aspekte ili različita pitanja o odgovornosti u pojedinim referatima više-manje jasno poveže s pojedinim poslovima osiguranja u Srbiji. U referatima u kojima je razmatrana odgovornost jasno su izraženi neki stari, ali pojavili su se i neki novi rizici, a sve to je od značaja za delatnost osiguranja.

2.2. Donošenje novog zakona o biomedicinski potpomognutoj oplodnji (*Službeni glasnik RS*, br. 40/2017 i 113/2017) podstaklo je izradu tri referata. Najpre, pitanja razmatrana u tim referatima interesantna su za osiguranje delatnosti zdravstvenih ustanova, ali i za osiguranje od odgovornosti zdravstvenih radnika. Ta osiguranja za sada spadaju u grupu dobrovoljnih osiguranja u Srbiji. Dalje, u vezi s tim referatima treba zapaziti da biomedicinski potpomognutu oplodnju u Srbiji mogu da vrše kako državne tako i privatne zdravstvene ustanove, što je takođe interesantno za osiguranje. **2.2.1.** Prvi referat pripremila je grupa autora u sastavu **dr Marta Sjenčić, dr Ranko Sovilj i dr Sanja Stojković Zlatanović.** Temi razmatranoj u referatu grupa autora dala je naslov „Nove tendencije u razvoju zakonodavstva u oblasti biomedicinski potpomognutog oplodjenja“. Iz ugla osiguranja u ovom referatu interesantno je ukazivanje na to gde se kod nas greši u praksi biomedicinski

potpomognute oplodnje. **2.2.2.** Za razliku od prvog referata, **dr Olga Jović Prlainović** u referatu se bavila analizom prakse Evropskog suda za ljudska prava u materiji biomedicinski potpomognute oplodnje. Naslov njenog referata glasio je „Aspekti biomedicinski potpomognute oplodnje“. **2.2.3.** Treći referat iz te oblasti podneli su koautori. Naime, **dr Jelena Šantrić i Dunja Šantrić** obradili su temu „Medicinskopravni problemi utvrđivanja porekla deteta začeto iz postupka biomedicinski potpomognute oplodnje“. Koautori su istraživali pravo deteta da sazna ko su mu roditelji ako je začeto u različitim varijantama biomedicinski potpomognute oplodnje. Istraživanju prava deteta koautori su pristupili upoređujući norme iz ratifikovane konvencije UN o pravima deteta (*Službeni list SFRJ – Međunarodni ugovori*, br. 15/90 i *Službeni list SRJ – Međunarodni ugovori*, br. 4/1996 i 2/1997), Porodičnog zakona, novog zakona o biomedicinski potpomognutoj oplodnji i Prednacrta građanskog zakonika RS (tekst od 15. maja 2015.).

2.3. Svaki osiguravač nastoji da što veći krug rizika podvede pod svoju kontrolu, s ciljem da u osiguranje primi one rizike u koje može imati potpun uvid i kontrolisati ih. Ako se osiguravač bavi osiguranjem učenika, on je do sada opservirao klasične rizike tih učenika. Međutim, pored klasičnih, u novije vreme pojavili su se i sasvim novi rizici, koje su osiguravači nedovoljno procenili. Jedna od takvih grupa rizika odnosi se na rizike i zaštitu od rizika pri korišćenju informaciono-komunikacionih tehnologija kod učenika u uzrastu od sedam do sedamnaest godina. Upravo ti rizici i njihovo pokriće predstavljaju temu referata **dr Nadežde Ljubojev** pod naslovom „Rizici i zaštita učenika pri korišćenju informaciono-komunikacionih tehnologija u Republici Srbiji“. Čitaocu zaposlenom u osiguranju sama po sebi nameće se veza između tih novih rizika, tretiranih u referatu, i klasičnih, procenjivanih rizika u osiguranju učenika. Treba primetiti da je izlaganje tih novih rizika i zaštite od njih zasnovano na nizu odredaba ratifikovanih međunarodnih konvencija i više domaćih zakona. Ipak, težište izlaganja bilo je na posledicama primene Uredbe o bezbednosti i zaštiti dece pri korišćenju informaciono-komunikacionih tehnologija (*Službeni glasnik RS*, br. 61/2016).

2.4. U dva referata analizira se „tranziciono“ zakonodavstvo i u njima su referenti otkrili neke nove rizike, a time i nove aspekte odgovornosti od značaja za osiguranje. Poželjno je da se ti novi rizici, odnosno novi aspekti odgovornosti, putem ovih referata, što više približe čitaocu zaposlenom u delatnosti osiguranja. **2.4.1.** U referatu pod naslovom „Propisivanje pravila o naknadi štete posebnim zakonima“ **dr Branko Morait** registrovao je manir „tranzicionog“ zakonodavca da se u posebnim zakonima modifikuju opšta pravila obligacionog prava o prouzrokovanju i naknadi štete. U tom pogledu referent je ukazao na neke od posebnih zakona, kao što su: Zakon o javnim beležnicima, Zakon o advokaturi i dr. Modifikacija opštih pravila obligacionog prava o prouzrokovanju i naknadi štete u posebnom zakonodavstvu, u odnosu na pravila iz Zakona o obligacionim odnosima, interesantna je za zaposlene

u osiguranju jer je obavezno osiguranje od profesionalne odgovornosti uvedeno 2011. godine u navedena dva posebna zakona. **2.4.2.** Referat **Marka Perovića** pod naslovom „Dozvola i odobrenje za zaključenje obligacionog ugovora“ otvorio je nove aspekte odgovornosti u „tranzicionom“ zakonodavstvu. Referent je istakao da je u „tranzicionom“ zakonodavstvu načelo slobode ugovaranja ograničeno imperativnim normama, pravilima javnog poretka i standardima dobrih običaja. Referent je na primerima odredaba iz Zakona o obligacionim odnosima i iz drugih zakona ukazao na to da odredbe u tim zakonima (uključujući i one iz materije osiguranja) u kojima se pominju dozvole i odobrenja spadaju u ograničenja slobode ugovaranja. Pošto su u propisima koji regulišu delatnost osiguranja predviđene brojne odredbe o raznim dozvolama i odobrenjima, to je čitaocu zaposlenom u delatnosti osiguranja poučno da se upozna s oba referata i pomoću njih sagleda nove rizike, odnosno nove aspekte odgovornosti, iz relativno nepristrasnog ugla.

3.1. Referati na teme iz prava osiguranja raspoređeni su po pravilu u Treću katedru – Pravo na imovinu. U ovaj prikaz uvršćeni su pre svega referati koje je organizator rasporedio u sekciju O osiguranju. Pored toga, iz sekcije pod nazivom Ugovor i odgovornost za štetu prikazan je i jedan referat u kome je komentarisana karakteristična parnica iz oblasti obaveznog osiguranja od auto-odgovornosti i naknadi štete u obliku rente.

3.2. Referat sudije Vrhovnog kasacionog suda **Jelene Borovac** sadrži komentar jedne parnice iz oblasti obaveznog osiguranja od auto-odgovornosti. Specifičnost parnice u tom referatu potiče od trajne nesposobnosti oštećenog i enormno povećanih medicinskih potreba da se održi u životu. Referent je komentaru parnice dao naslov „Novčana renta u slučaju trajne nesposobnosti zbog povećanih medicinskih potreba“.

3.2.1. Najpre je u bitnom izložena činjenična osnovica pravnosnažne presude. Naime, posle saobraćajne nesreće na auto-putu suvozač je bio vrlo teško povređen. Kod oštećenog suvozača, odnosno tužioca u parnici utvrđena je neurološka i funkcionalna oduzetost sva četiri ekstremiteta, čiji stručno-medicinski naziv glasi kvadrilegija. Za održanje oštećenog u životu bilo je nužno i neophodno da o svom trošku 72 meseca (od saobraćajne nesreće do nastupanja pravnosnažnosti) angažuje 24-časovnu kontinuiranu terapiju fizioterapeuta i drugog medicinskog osoblja. Opisano činjenično stanje u parnici je podvedeno pod pravni osnov iz člana 195. Zakona o obligacionim odnosima, posle čega je podvučeno da je kod oštećenog – tužioca nastupilo sto-procentno umanjeње životne sposobnosti, koje se sastoji u tome što je oštećeni zavisao od drugog tokom sva 24 časa. Umanjenje životne aktivnosti od 100 odsto tokom 24 časa nije moglo da bude sanirano pružanjem pomoći i nege od nekog nekvalifikovanog lica ili članova porodice, ocenjeno je u presudi. U nastavku referata istaknuto je da su umanjeње životne aktivnosti oštećenog, usled kvadrilegije, mogli da održe u životu samo fizioterapeuti i drugo medicinsko osoblje kontinuiranim radom tokom 24 časa. Pošto u Srbiji nije postojala ustanova koja se bavi pružanjem

24-časovne pomoći i nege u slučaju kvadriplegije, konstatovano je u referatu, takvu medicinsku pomoć i negu mogla je da pruži samo neka privatna klinika ili poliklinika, ili pak fizioterapeuti i medicinsko osoblje angažovani izvan redovne zdravstvene ustanove. Da oštećenom nije pružena 24-časovna kontinuirana stručna medicinska pomoć i nega, zdravstveno stanje oštećenog u saobraćajnoj nesreći veoma bi se pogoršalo, što bi moglo dovesti do smrtnog ishoda, pa je oštećeni u saobraćajnoj nesreći svakodnevno bio podvrgnut takvoj stručnoj medicinskoj pomoći i nezi, podvučeno je u referatu. **3.2.2.** Budući da je sud oštećenom zbog trajne nesposobnosti dosudio naknadu štete u obliku rente za povećane medicinske potrebe, u referatu je bliže opisano kontinuirano 24-časovno pružanje tri vrste terapija. (1) Prva vrsta je bila kinezi terapija. U toj terapiji, kako je opisano, terapeut je svojom rukom pokretao svaki zglob oštećenog, jer oštećeni sam to ne bi mogao, a drugim pokretima sprečavano je skraćivanje mišića i tetiva. Na taj način, objašnjeno je u referatu, sprečavalo se da mišići i tetive postanu toliko kruti da bi pri običnom pomeranju mogli da puknu. Sa oštećenim su svakodnevno preduzimane vežbe disanja kako bi ta njegova funkcija bila održana, jer oštećeni sam nije mogao da izbacuje vazduh, odnosno nije mogao da kašlje, pa mu je fizioterapeut rukama, odnosno pritiskom na grudima omogućavao, podvučeno je u referatu. Vežbe disanja bile su neophodne jer je kod oštećenog postojao skraćeni izdah i udah usled nedostatka kiseonika, što bi moglo imati za posledicu česte respiratorne infekcije. (2) Drugu vrstu terapije činila je limfna drenaža. U referatu je objašnjeno da je ta terapija obuhvatala sprečavanje stvaranja tromboza u dubokim venama ruku i nogu, kao i podsticanje izbacivanja tečnosti iz organizma. U toku limfne drenaže iz organizma oštećenog izbacivano je po jedan ili po jedan i po litar tečnosti, čime je svakodnevno smanjivan otok u nogama i istovremeno podstican rad bubrega. (3) Treća vrsta terapije označena je nazivom vertikalizacija. Ta vrsta terapije sprovedena je na oscilatornom stolu, na koji je oštećeni prebacivan i za njega vezivan, posle čega bi ga mašina ugrađena na donjem delu stola iz vodoravnog postepeno podizala u uspravan položaj. Na taj način, precizirano je u referatu, sprečavane su komplikacije u kardiovaskularnom sistemu oštećenog. Tu terapiju fizioterapeut je sprovodio svakodnevno i trajala je oko dva sata, s tim što je cena iznosila 20 evra za sat. Pored te tri terapije, medicinsko osoblje je svakodnevno radilo s oštećenim kateterizaciju i perkusiju mokraćne bešike, i to je činjeno svaka četiri sata. S tim u vezi, osoblje je merilo dijurezu, odnosno količinu unete i izlučene tečnosti. Pražnjenje creva sprovedeno je svaki drugi dan pomoću klistira. Sve opisane terapije i stručne medicinske radnje obavljalo je 8–10 lica, čija je smena trajala po 12 sati, pri čemu je cena bila 20 evra za jednu smenu, precizirano je u referatu. **3.2.3.** Na izloženi način u referatu je opisana trajna nesposobnost oštećenog i njegove povećane medicinske potrebe, posle čega je objašnjena materijalno-pravna razlika između povećanih medicinskih potreba oštećenog i naknade za tuđu negu i pomoć, kao i materijalno-pravna razlika između novčane rente zbog povećanih medicinskih

potreba oštećenog i troškova lečenja. U zaključku se ističe da se po pravnoj prirodi naknada zbog povećanih potreba oštećenog za medicinskim uslugama razlikuje od naknade za tuđu negu i pomoć, kao i od naknade za troškove lečenja, te da na odgovornom licu iz osnova obaveznog osiguranja od auto-odgovornosti leži obaveza da naknadi štetu u slučaju trajne nesposobnosti oštećenog zbog povećanih medicinskih potreba. Dalje, u zaključku referata podvučeno je da se naknada štete i renta zbog povećanih medicinskih potreba i naknada na ime nege i pomoći mogu kumulativno dosuditi, s obzirom na to da se radi o naknadama zbog zadovoljenja različitih potreba. Najzad, u smislu prethodnih zaključaka, referent je stao na stanište da treba promeniti nadnaslov u članu 353. Prednacrtu građanskog zakonika RS (radni tekst od 15. maja 2015. godine).

3.3. Osnovna teza referata dr Vladimira Čolovića izražena je već u naslovu i glasi „Opšti i posebni uslovi osiguranja kao sastavni deo ugovora o osiguranju“. U uvodu referata bliže je objašnjeno da su opšti i posebni uslovi osiguranja sastavni deo ugovora o osiguranju, ali nisu uslov punovažnosti ugovora. Dalje je navedeno da su opšti i posebni uslovi osiguranja sastavni deo ugovora, ali da nisu uslov njegovog zaključenja, „jer se ugovor o osiguranju smatra zaključenim kada je ponuda za zaključenje osiguranja prihvaćena“. U prvom odeljku reč je o opštim i posebnim uslovima osiguranja kao opštim uslovima poslovanja. Precizirano je da opšti uslovi poslovanja predstavljaju listu ugovornih klauzula koje mogu da budu ili sastavni deo ugovora ili se ugovor na njih poziva. U nastavku je podvučeno da „opšti uslovi poslovanja, sami po sebi, ne čine ugovor, odnosno obrazac ugovora, već se radi o jednom formularu na koji se pozivaju stranke“. Pri kraju prvog odeljka izneta je ocena da se „ugovorna odredba o kojoj se nije pojedinačno pregovaralo smatra nepoštenom ako, suprotno načelu savesnosti i poštenja, uzrokuje znatnu neravnotežu u pravima i obavezama ugovornih strana na štetu potrošača“. Najzad, prvi odeljak zaokružen je konstatacijom da opšti uslovi osiguranja igraju važnu ulogu pri osnivanju osiguravajućeg društva. Tema drugog odeljka je zaključenje ugovora o osiguranju. U tom odeljku težište izlaganja je na interpretaciji normi o zaključenju ugovora o osiguranju iz Zakona o obligacionim odnosima. Odredbe tog zakona upoređivane su s odredbama Prednacrtu građanskog zakonika RS (tekst od 15. maja 2015.). Odgovarajući u suštini na pitanje da li je prihvatljiviji konsenzualni ili formalni način zaključenja ugovora o osiguranju, referent je zauzeo stav da je prihvatljiviji formalni način, kakav je predviđen u alternativni uz član 1401. Prednacrtu građanskog zakonika RS. Karakterističan deo izlaganja u drugom odeljku referata odnosi se na razlikovanje cilja i svrhe ugovora o osiguranju. Cilj ili kauzu ugovora o osiguranju referent je objasnio onim što stranke žele postići zaključenjem tog ugovora o osiguranju, a pod svrhom tog ugovora obuhvatio je sve druge okolnosti od važnosti za zaključenje ugovora. Treći odeljak u referatu za predmet ima definisanje opštih i posebnih uslova osiguranja u Prednacrtu građanskog zakonika RS. Pošto

je ukratko prikazao sadržaj odredaba člana 1410. Prednacrt građanskog zakonika RS, referent je ocenio da je taj član „problematičan ili formulacija nije najsrećnije formulisana“. Posebnu pažnju u trećem odeljku referent je poklonio informisanju osiguranika. Tu tematiku razmatra iz ugla nemačkog Zakona o ugovoru o osiguranju. Četvrti odeljak u referatu odnosi se na specifičnosti opštih uslova o osiguranju kod ugovora o obaveznom osiguranju od auto-odgovornosti. Taj odeljak završava se konstatacijom da se opšti uslovi u obaveznom osiguranju od auto-odgovornosti prihvataju bez utvrđivanja nekih posebnih uslova. Peti odeljak obeležilo je razmatranje odnosa između opštih i posebnih uslova osiguranja, s jedne strane i s druge strane, uloge polise osiguranja u zaključivanju ugovora o osiguranju. Polazište predstavlja konstatacija da je polisa pismeno koje osiguravač izdaje osiguraniku i u koje su uneti svi važniji elementi ugovora o osiguranju. Pored toga, u referatu je navedeno da se u polisu, koju jednostrano utvrđuje osiguravač, često unose pravila koja regulišu odnos osiguranja i koja je osiguranik prihvatio. U istom odeljku podvučeno je stanovište referenta da posebni uslovi osiguranja predstavljaju ugovorne odredbe o kojima su stranke pregovarale prilikom zaključenja ugovora. Tema šestog ili poslednjeg odeljka ovog referata jesu Principi evropskog ugovornog prava osiguranja i zaključenje ugovora o osiguranju. Iz šestog odeljka referata, preciznije iz fusnote 40 uz tekst u tom odeljku, proizlazi da su Principi evropskog ugovornog prava osiguranja neslužbeni projekat jedne grupe profesora prava iz EU, kao i da su zamišljeni pre svega za potrebe dobrovoljnog osiguranja. U šestom odeljku izdvojene su iz tog projekta sledeće odrednice: da su ugovorne strane osiguravač i ugovarač osiguranja, da se ugovor o osiguranju svodi na određivanje obaveza ugovornih strana, da je obaveza osiguravača da ugovaraču osiguranja dostavi dokument iz koga će se on upoznati s uslovima osiguranja i drugim informacijama o osiguravaču. Posle šest odeljaka, usledili su zaključci. U njima je najpre istaknuto da su pravila za pojedinu vrstu osiguranja locirana u opštim uslovima osiguranja, da su ugovorne strane slobodne da definišu pojedine elemente u skladu s predmetom osiguranja, rizikom koji se osigurava i specifičnostima kod osiguranika. Dalje, napomenuto je da od definisanja posebnih uslova osiguranja zavisi visina premije, da se ugovor o osiguranju zaključuje prihvatom ponude, te da se dokazuje da je ugovor zaključen potpisom na ugovoru ili polisi, odnosno listu pokrića.

3.4. Pojedini propisi o osiguranju, doneti u EU, bili su i do sada teme referata na ranijim susretima pravnika na Kopaoniku. Ovog puta **dr Jovan Slavnić** podneo je referat o jednom novom propisu o osiguranju EU pod naslovom „Direktiva EU o distribuciji osiguranja“. Ključno pitanje u referatu jeste da li je Direktivom EU 2016/97 od 20. 1. 2016. godine olakšana ili otežana prodaja osiguranja u EU. Na početku je ukazano da je tom direktivom regulisana prodaja osiguranja. U referatu se skreće pažnja da je izvorni naslov direktive EU najčešće preveden kao Direktiva o distribuciji osiguranja, pa se i referent priklanja tom prevodu u naslovu svog referata. Ta

direktiva, navedeno je u referatu, svrstala je među distributere osiguranja najpre društva za osiguranje, zatim posrednike osiguranja i najzad zastupnike, to jest agente i brokere osiguranja. Pošto je analiziran domašaj ranije Direktive 2009/138/EZ od 25. 9. 2009. godine, konstatovano je da tom ranijom direktivom nije bilo regulisano minimalno ujednačavanje pravila o prodaji investicionih usluga osiguranja, unakrsna prodaja osiguranja i direktna prodaja osiguranja posredstvom osiguravajućih društava. Međutim, podvučeno je u referatu, Direktivom 2016/97 utvrđen je minimum ujednačenih pravila za prodaju svih vrsta osiguranja i za sve distributere osiguranja. Posle iznošenja osnovnih podataka o Direktivi 2016/97 od 20. 1. 2016. godine, detaljno su prikazane njene odredbe, s tim što se može uočiti podela na dva odeljka. Predmet prvog poglavlja obuhvata interpretaciju pravila poslovanja za sve usluge osiguranja, dok su u drugom poglavlju ukratko tretirana posebna pravila za prodaju investicionih usluga osiguranja. Nazivi odeljaka u prvom poglavlju poklapaju se s pravnim pravilima iz te direktive. Prvi odeljak prikazuje opšti princip za obavljanje poslova distribucije osiguranja. Drugi odeljak predočava nova pravila o obavezi informisanja potrošača pre zaključenja ugovora o osiguranju. Ta nova pravila obuhvataju izbegavanje sukoba interesa između posrednika i društva za osiguranje, zatim obezbeđenje transparentnosti pristupa posrednika osiguranja, i najzad, informacije putem saopštenja pomoćnika posrednika, kao i uslove i izuzetke od obaveze saopštavanja. Treći odeljak u prvom poglavlju tretira pravila o dužnosti informisanja potrošača i obaveze distributera kod unakrsne prodaje osiguranja. Četvrti odeljak precizira obaveze distributera osiguranja da pribavi odobrenje za novu uslugu osiguranja i da tržištu prilagodi postojeću uslugu, a sve to pre iznošenja na tržište i distribucije potrošačima. Istaknuto je da je od navedenih obaveza izuzeto samo osiguranje od velikih rizika. Peti odeljak sadrži nova pravila o obavezi savetovanja potrošača i primeni standarda prodaje osiguranja bez savetovanja potrošača, čime je završeno izlaganje prvog poglavlja. U drugom poglavlju referent akcenat stavlja na sledeće pravno pravilo: pre zaključenja ugovora o prodaji osiguranja, distributer ima obavezu da potrošaču dostavi standardizovani dokument s ključnim informacijama o prodaji investicione usluge osiguranja. U zaključcima, referent je odgovorio na ključno pitanje postavljeno na početku. Odgovor glasi da bi Direktiva 2016/97 mogla olakšati prodaju osiguranja da je svaka država članica EU u nacionalno pravo ugradila sankcije za povredu pravnih pravila iz te direktive. Referent je ocenio da je slabost te direktive upravo to što u njoj nisu propisane građanskopravne sankcije za povredu predviđenih pravnih pravila. Najzad, u zaključcima je još jedanput istaknut reformski značaj te direktive u odnosu na raniju direktivu, jer je interes potrošača Direktivom 2016/97 podignut na viši nivo.

3.5. U sklopu reforme pravosuđa, zakoni države Srbije na početku XXI veka pristupili su ugradnji obaveznog osiguranja od profesionalne odgovornosti u pojedine pravosudne profesije. **Mr Slobodan Ilijić** podneo je referat pod naslovom „Obavezno

osiguranje od odgovornosti dve pravosudne profesije u Srbiji". Pod tim naslovom razmatrano je uvođenje obaveznog osiguranja od profesionalne odgovornosti za dve pravosudne profesije – stečajne upravnike i advokate – što je za sobom povuklo analize odredaba najmanje dva zakona, pa se i referat sastojao iz dva dela. **3.5.1.** U odnosu na prvi deo referata podvučeno je da je Zakon o stečaju iz 2009. godine (ZOS) bio prvi zakon u Srbiji koji je za jednu pravosudnu profesiju uveo obavezno osiguranje od profesionalne odgovornosti stečajnih upravnika. Za prvi deo referata karakteristično je da je izlaganje zasnovano na odredbama ZOS-a, kao i na mišljenjima naučnika. Analizirajući pre svega odredbe člana 30. ZOS-a, samostalno i u vezi s ostalim članovima ZOS-a, ističe se sledeće: (1) da je zakonodavac propisao minimalnu sumu osiguranja od 30.000 evra u dinarskoj protivvrednosti na dan zaključenja ugovora o obaveznom osiguranju od profesionalne odgovornosti i da premiju plaća stečajni upravnik iz sopstvenih sredstava; (2) da je ZOS koncipiran na podlozi zaključenja individualnog ugovora o obaveznom osiguranju od profesionalne odgovornosti, za koji je aktivni stečajni upravnik bio u obavezi da ga zaključi sa osiguravačem; (3) da je zakonodavac brojne elemente ugovora o ovom obaveznom osiguranju (predmet, obim pokrića, krug potencijalno odgovornih i dr.) definisao pomoću formule – svi rizici povezani sa obavljanjem poslova stečajnog upravnika; (4) da je usled podizanja navedene formule na nivo zakona osiguravačima preneto u nadležnost da putem opštih uslova osiguranja definišu niz otvorenih pitanja (krug počinilaca propusta ili greške, krug oštećenih i dr.). Na taj način osiguravačima je omogućeno da po nizu pitanja regulišu odnose u obaveznom osiguranju od profesionalne odgovornosti stečajnih upravnika; (5) da je konstatovano u referatu kako su srpska pravna teorija stečajnog prava i prava osiguranja ponudili odgovore na otvorena pitanja u ovom obaveznom osiguranju od profesionalne odgovornosti. Reč je o odgovorima na pitanja: najpre kruga počinilaca propusta ili greške, zatim u čemu se sastoji propust ili greška u ovom obaveznom osiguranju, te najzad ko čini krug oštećenih, a sve to uz ocenu referenta da je posle ovih odgovora na potezu zakonodavac; (6) da je ZOS adekvatno regulisao dopunsko osiguranje od profesionalne odgovornosti stečajnih upravnika (suma osiguranja veća od minimalne sume osiguranja za ovo obavezno osiguranje, da se premija plaća iz stečajne mase i dr.) te da kritike nisu osnovane. (7) U zaključcima referata u vezi sa obaveznim osiguranjem od profesionalne odgovornosti stečajnih upravnika konstatovano je da je u jednom delu člana 30. ZOS-a to osiguranje sumarno regulisano (svi rizici ...), te da bi valjalo da se u tom delu preispita zakonska formulacija. **3.5.2.** U odnosu na drugi deo referata podvučeno je da je Zakon o advokaturi donet 2011. godine (ZA), da je u Srbiji i ranije bilo zakona iz materije o advokaturi, ali da je ZA prvi zakon iz te materije koji je uveo obavezno osiguranje od profesionalne odgovornosti advokata. Stoga je drugi deo referata posvećen razmatranju obaveznog osiguranja od profesionalne odgovornosti advokata, na osnovu brojnih izvora prava u kojim je regulisano to obavezno osiguranje. U referatu

analiza obuhvata član 37. ZA, samostalno i u vezi sa drugim članovima tog zakona, zatim odredbe Statuta Advokatske komore Srbije, odluke te komore i regionalnih advokatskih komora, odredbe Kodeksa profesionalne etike advokata, kao i druge zakone, te najzad opšte i posebne uslove osiguranja, posle čega je konstatovano sledeće: (1) da je uvođenje obaveznog osiguranja od profesionalne odgovornosti bio jedan od osnovnih ciljeva donošenja ZA, kao i da je zaključenje individualnog ugovora o obaveznom osiguranju od profesionalne odgovornosti advokata bio jedan od prethodnih uslova za upis svakog advokata u neku od regionalnih advokatskih komora, kao i za sticanje advokatske legitimacije, odnosno za produženje važnosti legitimacije; (2) da ZA nije utvrdio minimalnu sumu osiguranja za obavezno osiguranje od profesionalne odgovornosti advokata, već je ovlastio Advokatsku komoru Srbije da utvrdi minimalnu sumu osiguranja za ovo obavezno osiguranje; (3) da je zakonodavac propisao da se obavezno osiguranje advokata realizuje u praksi ili putem individualnog ugovora o obaveznom osiguranju od profesionalne odgovornosti ili putem pristupanja kolektivnom ugovoru o obaveznom osiguranju od profesionalne odgovornosti advokata, s tim što su advokat pojedinac, advokatska kancelarija i advokatsko orthačko društvo slobodno mogli da izaberu jednu od ove dve opcije ugovora; (4) da je zakonodavac ustanovio da se ugovor o ovom obaveznom osiguranju može zaključiti samo s onim osiguravačem koji je prethodno stekao dozvolu za prodaju tog osiguranja, ali da je osiguravač koji je tu dozvolu stekao mogao proceniti rizike kod osiguranika, te i odbiti da zaključi ugovor o ovom osiguranju; (5) da u stručnoj javnosti postoje različita mišljenja u pogledu toga da li zaključenje ugovora o obaveznom osiguranju od profesionalne odgovornosti advokatskog orthačkog društva sa osiguravačem ima za posledicu da je obavezno osigurano samo advokatsko orthačko društvo, ili su zaključenjem tog ugovora obavezno osigurani i društvo i svi članovi advokati iz tog društva; reč je o odredbama ZA; (6) da pravni režim ovog obaveznog osiguranja u Srbiji nije na adekvatan zakonodavno-pravni način izrazio predmet obaveznog osiguranja od profesionalne odgovornosti advokata, kao ni obim pokrića, što je u referatu ilustrovano navođenjem stručnih mišljenja o osnovnim i dopunskim rizicima u radu advokata; (7) u zaključcima u odnosu na drugi deo referata ukazano je da je obavezno osiguranje od profesionalne odgovornosti advokata sumarno regulisano u ZA, Statutu Advokatske komore Srbije i dr, te da bi bilo poželjno da se preispitaju važeća rešenja o ovom osiguranju i proceni potreba njihovog noveliranja u smislu predloga i sugestija iz referata.

3.6. Činjenica da je posle javnog poziva domaćim i stranim autorima, koji je objavljen u sredstvima informisanja, organizatoru prispelo preko 250 radova za trideset prvi susret Kopaoničke škole prirodnog prava, a da je posle anonimne recenzije prihvaćeno 150 radova, iz ugla prava osiguranja ukazuje na sledeće: na ovogodišnjem susretu Kopaoničke škole prirodnog prava, vodećem susretu pravnika na Balkanu, pravo osiguranja bilo je adekvatno zastupljeno.